

Alchymie exotické kuchyně v Zoo Ústí nad Labem

Jak sestavit krmnou dávku pro listožravé primáty, proč žirafy potřebují „lékárnu“ na klouby a proč se dnes opicím zakazuje ovoce? Odpovídají hlavní výživářka zoo Ing. Anna Fricová, vedoucí přípravy krmiv Marcela Vaňková a specialistka firmy VVS Verměřovice Olga Jehličková.

Lukáš Prýmas

V přípravně krmiv, které se v zoo přezdívaly „kuchyně“, vládne organizovaný shon. Vedoucí Marcela Vaňková právě kontroluje denní rozpisy. Spolupráce ústecké zoo s výživářskou firmou VVS Verměřovice trvá již osm let a krmivářská praxe v zahradě za tu dobu prošla obrovskou proměnou. „Dříve odjížděly do výběhů býložravých zvířat celé bedny mrkve a řepy. To už je dnes minulost,“ vzpomíná Marcela Vaňková. „Od krmení velkým množstvím zeleniny bohaté na jednoduché cukry se u kopytníků plošně ustupuje. Chceme, aby krmení co nejvíce odpovídalo přirozené potravě v divočině.“ Hlavní výživářka Zoo Ústí nad Labem Ing. Anna Fricová, absolventka ČZU v Praze, doplňuje: „Cílem je přirozené krmení. U kopytníků vyřazujeme z kvasitelné cukry, které způsobovaly potíže. Mrkev dnes používáme jen pro motivaci při přesunu nebo na vyšetření.

Nastrouhaná mrkev nám občas pomůže rozkrmit mladé jeleny bělohubé odmítající granule, ale jako běžná součást krmné dávky už řepa ani mrkev nefigurují.“ Sestavování krmných dávek je přitom jiné než u hospodářských zvířat, protože pro řadu exotů neexistují přesné normy a není třeba dosahovat žádných vysokých přírůstků nebo mléčné užitkovosti. „Nepoužíváme speciální programy na optimalizaci krmných dávek jako v chovech skotu, ale excelovou tabulku vyvinutou kolegyněmi v Liberci a ve Dvoře Králové,“ vysvětluje Anna Fricová. „U kopytníků se odrážíme od potřeb domácích přežvýkavců. U některých druhů zvířat vycházíme z odborných článků a vědeckých studií, kde vědci analyzují obsah žaludku uhynulých jedinců v terénu a my z těchto střípků sestavujeme plán výživy. Ale například u vzácného celebeského vačnatce kuskuse medvědího

Zleva hlavní výživářka Ing. Anna Fricová, vedoucí přípravy krmiv Marcela Vaňková a specialistka firmy VVS Verměřovice Olga Jehličková. V pozadí výběh koní převalského

jsou informace extrémně vzácné. Je to neustálý proces sledování kondice zvířat a zdravotního stavu,“ dodává Fricová.

Malé šarže a prestižní partnerství

Důležitým partnerem v tomto procesu je firma VVS Verměřovice, která zoo dodává krmiva, doplňky a speciální směsi. Olga Jehličková vysvětlila roli výrobce: „V zoo nefunguji jako klasický poradce, ale spíše jako partner, který naslouchá potřebám výživářů, zoologů a veterinářů. Spolupracuji se zoologickými zahradami po celé republice, každá odebírá něco jiného podle konkrétní skladby zvířat. Pro náš výrobní tým to znamená obrovskou flexibilitu.

Zatímco v běžném chovu hospodářských zvířat se krmiva vozí po kamionech, pro zoo připravujeme vyloženě malé šarže na míru již od 50 kilogramů, někdy dokonce i od 20 kilogramů v malé míchačce. Pro firmu je spolupráce se zoo prestižní záležitostí.“

Jak minerálka zachránila watusy...

Jedním z příkladů úspěšné spolupráce byl případ afrického skotu plemene watusi (Ankole, *Bos taurus*). Tato majestátní zvířata s obřími rohy v ústecké zoo během zimního období extrémně ztrácela na kondici. „Watusi v přírodě přežijí na minimu, ale u nás v zimě neúnosně hubli,“ popisuje Anna Fricová. „Kolegové

Zoo Ústí nad Labem

Zoologická zahrada Ústí nad Labem vznikla ze soukromé ptačí rezervace, kterou v roce 1908 založil ústecký obchodník a vášnivý ornitolog Dr. Heinrich Lumpe. Je umístěna v přírodním areálu na úpatí Mariánské skály na ploše 26 ha. Je zde více než 230 druhů zvířat téměř z celého světa. Ústecká zoo se podílí i na celosvětové záchraně vzácných a ohrožených druhů zvířat. V areálu jsou vyhřívané pavilony se zvířaty, simulující jejich přirozené biotopy (pavilon Asijský prales, Exotarium), děti pobaví interaktivní prvky a hřiště. V zoo probíhají pravidelné předváděcí akce: komentované krmení tučňáků, tuleňů, surikat nebo žiraf. Zvířatům můžete být nablízku v průchozích expozicích lemuru a klokana. Nově je pak v horní části areálu otevřena unikátní přírodní expozice Les gibbonů. Oblíbený je zoovláček, který návštěvníky doveze do horní části zoologické zahrady. Letos se v zoo po 16 letech narodilo mládě tuleň obecného – právě tento druh chová ústecká zoo jako jediná v ČR, stejně tak jako kuskuse medvědího nebo kabary pižmové.

ze Dvora Králové sice celoročně krmí tento skot senází, ale pro nás je to provozně i ekonomicky neproveditelné.“ Místo energetického krmení šli v Ústí cestou optimalizace minerálů. „Dříve se hubnutí maskovalo řepou – tedy sacharidy, což nebylo dobré. Minulou zimu jsme řepu zcela vyřadili. Když krávy začaly ztrácet na hmotnosti, nasadili jsme do krmné dávky minerální směs pro masný skot s vysokým obsahem selenu. Již po měsíci byl vidět rozdíl a po dvou měsících měly krávy optimální kondici. Minerálka zafungovala dokonale,“ pochvalují si Anna Fricová společně s Olgou Jehličkovou.

Není seno jako seno

Základem krmné dávky pro přežvýkavce a kopytníky zůstává seno. Ústecká zoo odebírá luční seno od tří dodavatelů a vojtěškové seno dováží ze dvou zdrojů (Česko a Německo). „Každý rok nám firma VVS provede nutriční rozbor sena,“ vysvětluje Fricová. „Náš seník je rozdělen na čtyři části. Kvalitní a výživné seno dáváme náročným druhům, jako jsou například jeleni bělohubí či nilgau. Seno nižší nutriční kvality naopak podáváme například oslům somálským nebo zebrám Hartmannovým, pro které je kon-

Žirafy jsou spolu s okapi poslední dva přeživší rody z čeledi žirafovitých. Do rodu žiraf dnes podle nejnovějších DNA analýz náleží čtyři druhy – žirafa severní, jižní, masajská a síťovaná. Žirafa Rothschildova byla donedávna považována za ohrožený poddruh žirafy, čítající ve volné přírodě už jen několik set jedinců. Podle DNA analýz z roku 2016 už však není považována za samostatný poddruh, nýbrž za ekotyp poddruhu žirafy severní. Žirafy mají narozdíl od ostatních savců jeden krční obratel navíc, mají jich tedy osm, zato jim však ubyl jeden hrudní. Cévy v krku jsou vybaveny chlopněmi, které zabráňují překrvení mozku při předklonu

zumace travin s nižším obsahem živin přirozená.“

Žirafy dostávají výhradně kvalitní vojtěškové seno, které je pro ně jako okusovače nutričně mnohem blíže jejich přirozené potravě než běžné luční seno.

Žirafí lékárna: MSM a akáciové granule

Žirafí skupinu v ústecké zoo tvoří starší jedinci, přičemž

nejstarší samici Etně je úctyhodných 27 let. Výživa těchto obrů vyžaduje maximální péči o pohybový aparát. „Pro žirafy nekupujeme běžné granule, ale krmíme dva druhy specializovaného granulátu – granulát přímo pro okusovače od firmy Granovit a granulát s obsahem akácie od výrobce Boskos,“ vysvětluje Fricová. „K tomu denně přidáváme doplňky – Boswellii na klouby a MSM na pohybový aparát od firmy VVS. Nejstarší žirafa má již obroušené zuby, podpora kloubů je pro ni klíčová. Dáváme jí také biotin se zinkem na paznehty a směs se selenem, vitamínem E a hořčíkem (Hoofcare biotin a Vitality),“ dodává hlavní výživářka. Účinky doplňků potvrzuje Olga Jehličková: „Tyto látky se v zoo skvěle osvědčily. Například staré samici hrošíka liberijského ve Dvoře Králové pomohly vrátit mobilitu. V Ústí zase speciální směs kolagenu a Boswellie pomohla vyhojit hluboký absces v kopytě u slonice. Jihlavská zoo využívá dlouhodobě naše chondroprotektiva u žiraf.“

Pro všechny okusovače je klíčový okus – větve vrby, javoru, lísky či habru. V létě dostávají žirafy

větve s listy, v zimě okusují hlavně kůru. Denně jedna žirafa spotřebuje 6 až 7 velkých větví. Zoo těží z práce chovatele a zahradníka Tomáše Petrbocka, který zde působí 40 let a spolehlivě zajišťuje čerstvý okus z okolí.

Když se mrazí tuna listí

S příchodem zimy nastává v zoo období, kdy čerstvé listí z přírody mizí. Pro specialisty, jako je listožravý hulman jávský, je přitom listí životně důležité po celý rok. V Ústí nad Labem proto vsadili na mrazení zeleného krmení.

„Už od jara otrháváme lístky a ihned je zamrazujeme,“ přibližuje proces Anna Fricová. „Na rozdíl od Dvora Králové, kde listy konzervují v sudech

Letošní mládě tuleně obecného – velký chovatelský úspěch ústecké zoo

Expozice jelenů bělohubých. Tento vzácný jelen je endemitem Tibetské náhorní plošiny. Své jméno si vysloužil díky bílé zbarveným pyskům, bradě i dolní čelisti. Žije v nadmořských výškách od 3500 do 5100 m, kde je téměř stálý mráz. V případě ohrožení se snaží zachránit útekem, při kterém zvedají ocas a zjeví bílé chlupy na zadní části stehna (tzv. zrcátko). Díky tomu jednotliví členové skupiny neztratí vizuální kontakt s jedinci, kteří utíkají před nimi

jako siláž (listáž), my je pouze mrazíme. Trháme je přímo do pytlů, což nám pomáhá lépe využít skladovací kapacity. Dříve se pro žirafy sušilo, ale od toho se z provozních a kapacitních důvodů ustoupilo. Teď mrazíme listy pro celou zoologickou.“ Nasbírat dostatečné zásoby je však oříšek. „Na zimní sezónu potřebujeme zhruba 1000 kilogramů listí,“ prozrazuje výživářka. „Sbírat tunu listí je opravdu náročné, protože listy jsou extrémně lehké. Do brigád se zapojuje celá zoo – chovatelé, propagační oddělení, praktikanti i brigádníci. Například chovatelský tým od primátů musí pro své svěřence, zejména pro hulmany jávské, natrhat 150 až

Kdo chce naslouchat gibbonům, ať zavolá na jejich phone

200 kilogramů listů. Nejčastěji se sbírají listy vrby, ovocných stromů, lísky a javoru, občas se přidává i habr. Krmíme zkrátka to, co se zrovna spolehlivě sežene," doplňuje Anna Fricová.

Žádné banány, hmyz místo tvarohů a bezovocná dieta

Tradiční představa opice s banánem je v moderních zoo minulostí. Ústecká zahrada zavedla tzv. „fruit-free diet“ neboli zcela bezovocnou dietu pro primáty. „Komerční ovoce je přešlechtěné, plné cukru a chudé na vlákninu. Divoké plody v pralese jsou naopak vláknité," vysvětluje

je Anna Fricová. „Ovoce opicím způsobovalo obezitu a zubní kaz. Vědecké studie dokonce prokázaly, že cukr v krmné dávce zvyšuje agresivitu ve skupině. Bezovocná dieta je pak skvělou volbou. Základ krmné dávky primátů dnes tvoří široká škála zeleniny, která odpovídá přírodnímu ovoci. Snažíme se také o pestrost krmných dávek ve smyslu každodenní obměny druhů zeleniny.“

Všežravým druhům, kterým je například mandril rýholící, se doplňuje živočišná bílkovina. „Dříve se dával tvaroh, jogurty či vařené kuře. To jsme opustili kvůli laktóзовé intoleranci a nepřirozenosti. Nejlepším zdrojem bílkovin je živý hmyz – sarančata, cvrčci a švábi. Moučné červy dáváme minimálně kvůli tučnosti. Ukrmit skupinu mandrilů hmyzem je nákladné, ale zdravotně nenahraditelné," uvádí Fricová s tím, že opice pro mentální stimulaci krmí aspoň třikrát denně.

Ošetřovatelé mandrilů slaví chovatelské úspěchy – letos se narodila dvě mláďata, celkem jich tu odchovali již sedm. Daří se i rodině monogamních gibonů bělolících. Jak prozradily výživářky, v budoucnu se africké druhy primátů dočkají nového pavilonu Konžský prales.

Co se skrývá v porostu? Zebra Hartmannové je poddruhem zebry horské. Preferují nadmořskou výšku okolo 1000 m, ale sestupují i níže do údolí. Zebry Hartmannové vytvářejí malá harémová rodinná společenství, kdy na dominantního samce připadá 1 až 5 samic a jejich mláďata. Nejvíce mláďat se rodí v období dešťů, během hojnosti potravy. Pokud na mládě zaútočí predátor, celé stádo se spojí na jeho obranu. Stejně jako zebry Grévyho hrabou vodní nádrže, které brání

Sdílení informací na prvním místě

Moderní výživa exotických zvířat, ve srovnání s výživou těch hospodářských, je stále v plenkách. Proto je pro české výživáře klíčová úzká spolupráce. Každý rok se schází specializovaná výživářská komise pod vedením Ing. Petry Bolechové, Ph.D., kde si zástupci českých a slovenských zoo vyměňují zkušenosti.

„Máme společný sdílený disk, kam ukládáme všechny prezentace a rozbor krmiv," říká Anna Fricová. „Právě v tom je síla naší komunity. Co jeden vyzkouší a osvědčí se mu, to mohou ostatní okamžitě aplikovat," dodala na závěr Anna Fricová a pozvala nás na společnou prohlídku ústecké zoo. ■

Watusi vzniklo historickým křížením původního bezhrbého zebu (hamitského skotu) s indickými plemeny zebu. Ačkoliv je geneticky příbuzné se zebu, watusi na rozdíl od něj nemá na hřbetě typický tukový hrb. Je známé především svými gigantickými rohy, které slouží k termoregulaci v horkém africkém podnebí

EuroTier
First in animal farming.

10. - 13. LISTOPADU
HANNOVER | NĚMECKO
2026

Celosvětový veletrh pro chovatele hospodářských zvířat

KUPTÉ SI VSTUPENKY HNED!

Intelligence in Animal Farming

MADE BY

energy decentral
POWERING NEW IDEAS

inhouse farming
feed & food show

eurotier.com